

Tartalom

6	A képzőművészet a birodalom centrumában
26	ETRUSZK MŰVÉSZ — A capitoliumi nőstény farkas (Lupa Capitolina)
28	ITÁLIAI VAGY RÓMAI MŰVÉSZ — Ismeretlen férfi mellszobra, az úgynevezett Brutus
30	FÉRFISZOBOR, AZ ÚN. ARRINGATORE
32	CASA DEI GRIFI — Festett építészeti elemekkel díszített helyiség
34	VII. KLEOPÁTRA PORTRÉJA
36	RÓMAI-EGYIPTOMI MŰVÉSZ — Caius Julius Caesar képmása
38	CICERO MELLSZOBRA
40	BOSCOREALEI VILLA — Ideális tájak
42	KERTI TEREM LIVIÁNAK A PRIMA PORTA MELLETTI VILLÁJÁBAN — Kerti táj
44	RÓMA VÁROSÁBAN MŰKÖDŐ SZOBRÁSZMŰHELY — Augustus portréja Meroéból
46	APOLLO A KITHARÁVAL
48	A PRIMA PORTA-I AUGUSTUS
50	RÓMAI FESTŐ — A Villa Farnesina B cubiculumának fala
52	GÖRÖG (?) MŰVÉSZ — Ara Pacis Augustae
54	MARS ULTOR
56	RÓMAI (?) SZOBRÁSZ — Kariatidák és Amon-fej a Forum Augustumról
58	GEMMA AUGUSTEA — Augustus mint a világ ura
60	TOGATUS BARBERINI
62	AIEDIUS SÍRRELIEFJE
64	RÓMAI MOZAIKKÉSZÍTŐK — Színelőadás előkészületei vagy egy szatírdarab próbája
66	POMPEJI FALFESTMÉNY — Pompeji és nuceriai nézők összecsapása a pompeji amphitheatrumban
68	A HATERIUSOK SÍREMLÉKE — Síremléket ábrázoló dombormű
70	ITÁLIAI MOZAIKKÉSZÍTŐK — Kentaurok vadállatok ellen küzdenek
72	MARCUS AURELIUS LOVAS SZOBRA
74	EGYIPTOMI-RÓMAI FESTŐ — Fiatal nő portréja (múmiaportré)
76	EGYIPTOMI VAGY ITÁLIAI FESTŐ — Septimus Severus családja
78	GLÜKÓN — A Farnese Hercules
80	A LUDOVISI-SZARKOFÁG — Rómaiak és barbárok csatája
82	A NÉGY TETRARCHA PORTRÉSZOBRA
84	KÜLÖNBÖZŐ ÉPÍTÉSZ- ÉS SZOBRÁSZMŰHELYEK — Nagy Konstantin diadalíve
86	NAGY KONSTANTIN CSÁSZÁR MEDALIONJA
88	KONSTANTIN SZOBORKOLOSSZUSÁNAK A FEJE
90	A LÜKURGOSZ-MONDA
92	A KAISERAUGSTI EZÜSTKINCS — Ezüsttál az Akhilleusz-mítoszból való jelenetekkel
94	KONSTANTINÁPOLYI ELEFÁNTCSONT-FARAGÓ — Ereklék ünnepélyes fogadása

A képzőművészet a birodalom centrumában

Róma bölcsőjénél állítólag Mars, a háború istene állott. A monda szerint ugyanis tőle származott a bölcsőben fekvő ikerpár: Romulus és Remus. Hivatalosan őt tekintették mindkettőjük atyjának. Miként a hősmondákban oly gyakran előfordul, az újszülöttek útjában álltak egy trónbitorlóknak – jelen esetben a nagyatyjuk fivérének, Amuliusnak –, kirakták hát őket a Tiberisre. Egy nőstény farkas megtalálta az ikerpárt, saját kicsinyeként magához vette őket, az övét ugyanis elvesztette. Később rájuk lelt Faustulus, a birkapásztor, és feleségével együtt felnevelte az isteni gyermekeket. A véletlen vagy az isteni gondviselés Alba Longa királyi városba vezette őket, ahol megismerték nagyapjukat, Numitort, a nagy-nagybácsit hamarosan agyonütötték, s Numitort visszahelyezték a trónra. Hősökhöz illően ezután város alapítását vették tervbe, Romulus a Palatinus nevű dombon, Remus a szomszédos Aventinuson. Midőn Romulus i. e. 753. április 21-én éppen azon munkálkodott, hogy az általa kijelölt terület köré falat húzzon, Remus virtusból átugratta, s ezért az ostobaságért az életével fizetett. Romulus a várost a saját neve után Rómának nevezte el.

A történet így egészen megfelel egy hősmondának, s még a városalapítás pontos dátumát is megjelöli. De hát ez nem más, mint egy szép monda, amely csak sokkal később nyerte el a maga kano-nizált formáját. Róma kezdetei – miként oly gyakorta a régi telepü-

lések esetében – a történelem előtti idők homályába vesznek. S azt sem lehet kijelenteni, bármi is előre jelezte volna, hogy itt, a Tiberis mentén, 30 kilométerre a tengerparttól, egy eljövendő világhatalom csírái voltak kibontakozóban. Tény, hogy húzódott itt egy a Tiberist át-szelő gázló, közvetlenül egy sziget mögött, ahol a folyó és a kereskedőút keresztezte egymást, s ahol kereskedelmi központ és piac alakult ki – de ehhez hasonló feltételek másutt is akadtak.

Emberek nyomai már az i. e. 3. és 2. évezred fordulóján is ki-mutathatóak, a település az i. e. 10. század óta folyamatosan lakott volt, először a Palatinus népesült be, egyike annak a hét dombnak, amelyeken és amelyek között a későbbi Róma kiterjeszkedett. Három szabadon álló halom, *montes* és négy vonulat, *colles* különböz-tethető meg. Az önálló dombok közé tartozott a Palatinus nagyobb településre alkalmas felszínnel, a Capitolium, ez a meredek keskeny domb, olyan jelentős templomokkal, mint Jupiter Capitolinusé, vala-mint az Aventinus, amely a nép, a *plebs* lakóhelye lett. A négy domb-vonulat – a Quirinalis, a Viminalis, az Esquilinus és a Caelius – bele-simult a tájba. A mélyedésekben terült el a Forum Boarium, a piac, a Tiberis gázlójával és a legrégebbi híddal, a Forum Romanum, a po-litikai és gazdasági központ, valamint a Mars-mező, a hadsereg gyü-lekezési és gyakorlóhelye.

I. e. 753. április 21. — Róma legendás megalapítása

I. e. 578-tól — Az úgynevezett servianusi városfal építése

I. e. 510/509 — Az utolsó etruszk király, Tarquinius Superbus bukása, a római köztársaság megalapítása

„Róma korai gyermekkorát Romulusnak, alapítójának és nevelőatyjának uralma alatt élte meg. Növekedése a többi király idejében zajlott. Felserdülve nem tűrte többé a szolgaságot; a királyok helyett inkább a törvényeknek akart engedelmessé válni. Ifjúkora a pun háborúkkal ért véget. Róma megerősödött, kezdetét vette férfikora.”

Idősebb Seneca, I. e. 55 körül – I. sz. 37 körül

1. A POMPEJI VILLA DEI PAPIRI REKONSTRUKCIÓJA a J. Paul Getty Museum számára épült fel Malibu-ban, Kalifornia

A nőstény farkas jegyében

A képzőművészetben Romulus és Remus és a nőstény farkas legendája visszavezethető az i. e. 3. századig, de lehetséges, hogy már korábban is felbukkant Róma utcáin, házaiban – és az is biztos, hogy sokan valóságnak hitték. Egy i. e. 269 körül keletkezett ezüstérmén (9. o.) is látható a *Lupa Romana*, amint gondoskodóan fordul az ikrek felé. Egy olyan feltörekvő városnak, mint Róma, amely egy jövőző világbirodalom ura akart lenni, az akkori hatalmi viszonyok között jól jött egy meggyőző alapítási mítosz felmutatása a barátoknak, de mindenképp az ellenségnek, hogy ezzel szilárdan lehorgonyozza magát a történelem folyamataiban.

Mars, a háború istene – még ha némileg háttérbe szorult is a főistenként, a város istenével, Jupiter Optimus Maximusszal szemben – a reneszánszát élte a császárságot megalapító Augustus idején, aki saját fórumán, a Forum Augustinumon templomot építtetett a tisztelésére.

Róma felemelkedése feltartóztatlan volt. A Tiberis-parti kis településből komolyan veendő hatalmi tényező lett. Közép-Itália meghódítása után a világuralom megszerzésének célja következett. Róma sorra egymás után legyőzte ellenfeleit, néhány esetben saját

magát is súlyos veszélyhelyzetbe sodorva. Karthágót, a Földközi-tenger nyugati részének tengeri hatalmát i. e. 264-től kezdve három nagy háborúban leverte, és i. e. 146-ban lerombolta. I. e. 211-ben elesett Szirakuszai, két évvel később pedig Tarentum.

A Földközi-tenger keleti része a hellenisztikus nagyhatalmakkal, így a III. Antiochosz uralta Szíriával és a görög városállamokkal ugyanerre a sorsra jutott. V. Philipposz makedón király i. e. 197-ben Kinoszkephalainál megadta magát a római Titus Quinctus Flaminiusnak, III. Antiochosz néhány évvel később ugyanígy járt. I. e. 146-ban – Karthágó lerombolásával egy időben – a rómaiak meghódították Korinthoszt, és ezzel létrejött Achaia római provincia. Végül i. e. 133-ban Róma végrendelet útján megörökölte Pergamon királyságát, azt a helyet, ahol virágzott a görög kultúra és művészet. A Tiberis-parti szenátor urak kezében volt immár Keleten a teljes hatalom.

Ezekben és az elkövetkező évtizedekben az imént felsorolt és a többi háború győztesei dadalmenetekben egyre több művészi alkotást vonultattak föl a bámuló nép szeme láttára. Szinte föl sem mérhető, mennyi kincset, aranyat és ezüstöt, királyi étkészletet, értékes ékszer, híres festményt, márvány- és bronzszobrot és sok minden egyebet hurcoltak végig az utcákon, majd használták fel templomok, terak, magánházak díszítésére. Egy aranyozott ezüstcsésze (8. o.)

I. e. 474 — A rómaiak legyőzik az ebuszokat
I. e. 399 — Szókratész halála Athénban

I. e. 451/450 — „Tizenkét táblás törvény”, a jog első kodifikálása
I. e. 387 — A kelták leverik a rómaiakat és feldűljük Rómát